

vega življenja in dela med okupacijo, v bibliografiji o njegovem življenju pa več člankov, ki bi spadali v ŠB (in po kateri bi J. P. avtor lahko razrešil). Če navaja Cesarjev članek o Flandru v JiS 1957/58, bi mogel vsekakor navesti tudi Koširjev članek en letnik prej, na katerega Cesar navezuje. Iz proletarskega pisatelja Moškriča sta v ŠB nastala dva: Moškrič in Mojšker, ločena tudi v Registru. Menim, da po svoje osvetljujejo Župančiča nenavedeni članki, kakor Mikužev Anton Pesnik — Oton Župančič (S. Por., 23. I. 1948), Hudalesov Ž-eva pesem v partizanskem Užicu (Mrb. Vestnik 28. I. 1948), Budalov Primorje in OB v Ž-evi besedi (Razgledi 1948) ipd. Če je navedena Udovičeva bibliografija partizanskega tiska iz Slovenskega zbornika, bi spadalo v knjigo tudi Kranjčev Gradivo za bibliografijo slovenskega osvobodilnega tiska, ki mu je napisal nekaj uvoda D. Moravec (1945). Avtor je zgrešil vodnik za razstavo slovenskega šolstva, 1948, ki vsebuje poleg opisa partizanskega šolstva tudi nekaj slik in grafikov. V SBL je do 1959, do kamor sega ŠB, opisan že tudi N. Pirnat. Pri Kozakovi Leseni žlici ni zapisana polemika med njim in J. Vidmarjem v Novem svetu, bistveno pomembna za vprašanje dokumentarnosti memoarske proze. Neenotno je Škerlovo ravnanje s ponatisi. Ponekod ponatise iz partizanskih let opremi z opombo, drugod ne. (Prim. zapis pri 5290 in 5291, da sta članka vzeta iz partizanske knjige IX. Eno leto IX. korpusa, pri 6185, ki je iz iste knjige, pa to ni zapisano.) Pri listku o Robu (4809) in Smrekarju (5162) prvi natis ni zapisan, pri 2851 pa je. Zakaj je zaznamovan odlomek Potrčeve črtice Podoba Slavke Klavore (4173), niso pa vnesene objave celote? Mogoče zato, ker je dokumentaren samo odlomek? Že, toda dokumentarni odlomek je tudi del celote v vseh objavah. Ne morem se strinjati z načinom zapiska na primer o Moravčevi izdaji Kajuha: bibliografija bi morala informirati, da vsebuje izdaja obširne opombe, ki posredujejo vpogled v Kajuhovo pesniško delavnico. Vsebinski zapiski, ki jih je avtor dodal večini bibliografskih enot, so koristni, želel bi si jih še več in tu in tam določnejše. Kljub avtorjevemu prizadevanju je še vedno ostalo dokaj psevdonimov in avtorskih kritic nerazrešenih, vrednost prispevka pa je lahko bistveno drugačna, če vemo za njegovega avtorja. Tu je treba iskati dalje. Če za kratico —er beremo Winkler, članek o ustanovnem obnem zboru (in ne zborovanju) sindikata profesorjev in učiteljev v Črnopolju leta 1944 dobi vse drugo težo. Če v črkah H. U. beremo Hugo Uhlič, zraste tehtnost piščevih izjav o zadnjih urah Henrika Smrekarja. Ipd. Ne strinjam se s Škerlovim načinom, ki je menda bibliografsko pravilo, da navaja članke vedno pod resničnim avtorjevim imenom. Če iščeš Filipa Kalana, v ŠB ne najdeš ne kazavke ne imena: vnesen je kot: /Kumbatovič/-Filip Kalan. (V Registru ga seveda ni ne tako ne tako.) Podobno je z Borom, ki ga najdeš pod: Pavšič Vladimír-Matej Bor, v Registru pa pod: Bor Matej (= Pavšič Vladimir) oziroma pod: Pavšič Vladimir gl. Bor Matej. Potreben bi bil register psevdonimov posebej.

Veliko vrednost ima Škerlov stvarni Register. Slavist najde pod imeni in pojmi zapisano bogato gradivo (npr. gledališče, glasbeno ustvarjanje, kulturniki, literarno ustvarjanje v NOB itn., imena posameznih ustvarjalcev ipd.).

Čiklostilirana knjiga Seznam gradiva za proslave, ki jo je s kolektivom kranjske študijske knjižnice sestavil Stanko Bunc, ima praktičen namen: ob pripravljanju prireditve naj pomaga, »kaj naj izberemo in kje naj dobimo gradivo, da bo spored po vsebini in obliki dosegel svoj namen« (I). Gradiva je kljub izbiranju tudi tu zelo veliko, skoraj 250 strani. Razporejeno je po dnevih letnih proslav (npr. Prešeren, Cankar; za ustanovitev OF, prvi maj, dan vstaje, dan borca in ustanovitev KP je gradiva, ki bi šlo pod naslov našega obravnavanja, največ). Zapiski opozarjajo na snov za predavanja in članke, za deklamiranje in recitiranje ter na odrske in pesemske tekste. Seveda Seznam noče biti popolna bibliografija gradiva o slovstvu NOB, prinaša pa razmeroma velikko opozoril na pomembnejše, laže dosegljivo in uporabno gradivo. Ureditev je jasna in strokovno zanesljiva. Knjiga ustreza svojemu namenu, sega pa tudi v širša področja, kot je sam NOB.

Viktor Smolej

SMILJAN ROZMAN, MESTO

Mladi pisatelj Smiljan Rozman si je že s svojimi prvimi proznimi deli utrdil ime izrazitega stilista in odkritosrčnega, skoraj neizprosne opazovalca in kritika majhnih človeških usod, ki se rojevajo v obdobju tik pred drugo svetovno vojno in po njej. V zbirki devetih novel z naslovom »Mesto« se zvrstijo z dokažljivo naglico pred nami

desetine in desetine človeških likov, ki zbežijo mimo bralca označeni s skupimi, a v bistvo segajočimi potezami. Te zadostujejo, da pred nami zaživi svet vsakdanjih trenutkov, vsakdanjih horizontov malega človeka. Pisatelj se ne utegne ustavljati ob posameznih usodah. Njegov junak je kolektiv. Zato vedno izbira takšen prostor in tako okolje, kjer je kolektiv najdostopnejši in najbolj izrazit. V zbirki »Mesto« so to ljudje, ki živijo v starem delu mesta ob reki in se srečujejo v gostilni (Reka), različni ljudje, vojaki in otroci na nedeljskih izletih (Park, gostilna, gozd), skupina ljudi v napetem pričakovanju bombnega napada (Zaklonišče), gruča dečkov, ki se igrajo obešanje (Vešala), ljudje in njihovo različno reagiranje na spremembe, ki nastajajo v vojnem času (Barake), malomeščanska ustaljenost in monotonost, ki se ne da motiti in razgibati (Kavarna). Prizorišča, kjer pisatelj v širokem obsegu lahko zajame dogajanje v večji skupini ljudi, so v tej zbirki še pokopališče (Pokopališče), zakotni »hotel« sumljive vrednosti s sumljivimi ljudmi (Hotel v senci ljubelega boga) in velika stanovanjska hiša s satjem raznolikih človeških usod, razdeljenih v nadstropja in sobice (Stanovanjski blok).

Pisatelj Rozman oblikuje kolektiv vedno v gibanju. Postavlja ga v čas kakršnihkoli sprememb zunaj njega, naj bo to vojna, prihod tujca ali zidanje novega bloka. Ljudi v kolektivu oblikuje kot posameznike, ki pa so nerazdružno povezani v večjo enoto, v skupino. Gibanje teh likov se kaže v premikanju obrazov in rok, v vsakdanjih gibih, ki se vedno ponavljajo. Ne raziskuje miselnih in čustvenih operacij v posameznih ljudeh. Le malenkostne opombe, ki jih navrže mimogrede, dajo slutiti notranje dogajanje v njih, k čemur pripomore tudi opis vzdušja, ki ga pri Rozmanu zanimivo dopolnjujejo prvine zvočne in svetlobne narave.

Slikovitost in izredno dinamiko svojega proznega teksta dosega Rozman s pomočjo kratkih, ostro zasekanih in sintaktično preprostih stavkov, katerih vsak je v sebi zaključena podoba; velikokrat je zato tak stavek nepovezan z onimi, ki mu sledijo, ker nosi v sebi celotno podobo enega samega zornega kota.

Čustva svojih junakov skriva v enostavnih, včasih skoraj banalno izraženih mislih. Skriva jih v opisu bežnega razpoloženja, ki ga karakterizirajo posamezni predmeti. Predmeti ob tem izrednem razpoloženju dobijo specifično obliko in drugačne dimenzije. Rozmanov svet komaj kdaj seže preko enkratnega pogleda navzven. Omejuje se na premikanje človeških figuric, otrok, žena, delavcev, vojakov, na njihove gibe in na spreminjanje svetlobe in zvokov v naravi, s čimer nas prepričljivo in nevsiljivo vodi v zahtevnejše sfere duševnosti svojih ljudi. Ob tem velja pripomniti, da za Rozmanovo pisateljstvo ni brez pomena dejstvo, da se pisatelj ukvarja tudi z glasbo in s slikanjem. Zato je razumljivo, da je njegovo doživljanje sveta odločilno povezano z zvočnimi in svetlobnimi oziroma barvnimi vtisi. Ti velikokrat prežarijo njegov sicer stvarni in namerno preprosti stil s tonom čustvenosti in celo rahle lirčnosti, ki je sicer v samem razpredanju zgodb v »Mestu« neznatna. Elementi, ki jih pisatelj oblikuje kot slikar oziroma kot glasbenik, močno delujejo na dinamiko tekstov in na »štimgung« celotne pripovedi.

Najdinamičnejša podoba v zbirki je kolektiv v »Zaklonišču«. Strah pred smrtjo je postal ljudem vsakdanje čustvo, ki ga ne kažejo več. Vendar kljub temu v njih neprestano ždi in jih preganja. Zato uživajo ob strahu, ki ga očitno kaže tujec, ko se slučajno pojavi v zaklonišču. Navidezna brezbriznost stanovalcev in njihova naivno preprosta zloba so znak stiske, ki je na koncu novele našla izraz v pisateljevem navidezno brezbriznem in hladnokrvnem naštevanju ubitih pri bombardiranju.

Bolečino uničenega otroštva je Rozman izpovedal v najpretrpljivejši noveli celotne zbirke, v »Vešalih«. Tu so junaki otroci. Njihovo otroštvo je vojna, pobijanje, mučenje. Njihova vsakdanjost je vojna. Kljub svoji otroški krutosti nezavedno občutijo tragiko dogajanja, vendar je vojna zanje le igra odraslih, ki jo kaže posnemati. Samotni otroci, prepuščeni svoji okrutni fantaziji in želji po posnemanju odraslih, v igri obsesijo psa. Liki fantičev so stvarni, prežeti z železno logiko otroškega dožemanja in z odmevi misli in besed, ki jih izgovarjajo odrasli in se v otroških možganih po svoje spremenijo in dobijo grotesken prizvok. V tej noveli je Rozmanova obtožba nasilja nad človekom močnejša kot v ostalih novelah, morda zaradi tega, ker uspe ob otroških likih tragicizem tega dejstva stopnjevati do viška in izrabiti čustveno nianso svojega pisanja do popolnosti.

Vsakdanjost in kolektiv. To sta dva bregova, ki ju Rozman povezuje in jima daje vsebino s tenkočutnim opazovanjem življenja malih ljudi. Vsakdanjost zbuja v ljudeh majhne in velike slabosti, zbuja pohlep in egoizem, naivnost in preprostost pa brez-

briznost, saj smo pri Rozmanovih ljudeh komaj kdaj priča odkritemu odporu. Zavest njegovih junakov redkokdaj pride v skušnjava, da spozna napake vsakdanjosti in dogajanja okrog sebe in začuti v sebi hotenje po kritičnem presojanju tega. Nihče se ne protivi vsakdanjosti. Komaj kdaj se upro — morda takrat, kadar je njihova vsakdanjost motena, pretrgana, kadar se nekaj zgodi (Kavarna). Vse je preprosto in vsakdanje, vse se uravnava po neklih skupnih zakonih, ki se poigravajo z malim človekom. Predajajo se majhnim slabostim, ki včasih po naključju postanejo tragične. Vendar Rozman ne dovoli tragiki, da se razbohota in pokaže v vsej veličini. Z grenkim mirom in s skeptičnimi zaključki končuje poglavja teh usod, brez očitnega posmeha, brez solza, le s skopimi ugotovitvami, ki spominjajo na stil v časopisnih poročilih.

V svojih novelah poskuša ujeti ritem življenja, ki usmerja anonimno večino preprostih ljudi. Ti se ne ukvarjajo veliko z življenjskimi pretresi ali pa jih hitro pozabijo. So srečni in nesrečni, dobri in slabi, predvsem pa so sužnji vsakdanjih dolžnosti in so občutljivi za majhne krivice, o velikih pa ne premišlujejo. Smiljan Rozman je realist. Čeprav mu ne uspe zgraditi sintetične podobe življenja in čeprav ne poskuša odgovorjati na dokončni zakaj, čeprav se izogiba vsakršni čustvenosti in liriki, vsakršni prečutni prizadetosti ob problemih, o katerih piše, je njegova proza prisrčno razgibana in polna bogatih, drobnih mojstrskih likov, ki so živi in enkratni; ne nepozabni ali veličastni, ampak skromno človeški in resnični.

Helga Glušič

FRANCE BEZLAJ, SLOVENSKA VODNA IMENA

Slovenska vodna imena prof. dr. Franceta Bezlaja so izšla v dveh delih (I. del od A—L, 368 str., 1956, in II. del od M—Ž, 358 str., 1961) pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

V uvodu (str. 5—17) govori avtor o pomenu in namenu študija hidronimije in onomastike nasploh, o metodi dela ter o težavah, na katere je naletel pri svojem delu. Navedena je še najvažnejša literatura (str. 19—31) in kratice (str. 33—34). Vodna imena obravnava avtor zaradi preglednosti po abecednem redu.

Onomastika je v svetu mnogo bolj razvita kot pri nas, saj izhajajo številne revije, študije in monografije. Pri Slovanih je najbolj razširjena na Poljskem, kjer ima že staro tradicijo; pomembni središči pa sta tudi Sofija in Praga.

Imenoslovje je tudi pri Slovencih zelo priljubljen predmet, saj se ukvarjamo z imenoslovnimi problemi brez večjega zastoja že od preporeda. Naša onomastična bibliografija je dokaj bogata in jo po obsegu lahko primerjamo z drugimi slovanskimi. Žal pa je bilo to delo v glavnem diletantsko in amatersko. Vendar tudi tega dela ne smemo podcenjevati, saj so nam amaterji, med katerimi so bili tudi plodni delavci kot Tuma in Badjura, zbrali mnogo gradiva. Marsikak imenoslovni problem so rešili jezikoslovci že v preteklem stoletju. Pripomniti je treba, da je tudi za zbiranje imenskega gradiva potrebna lingvistična izobrazba. Tako se je na primer pokazalo, da je Lijak pravzaprav Lijag, gen. Lijaga, in ni slovenskega porekla (prim. SVI, I 342). Za celotno slavistiko so zlasti pomembna Miklošičeva sintetična dela o slovanski imenski tvornosti. Miklošič je bil tako fenomenalna osebnost, da je dal slovanski onomastiki znanstvene osnove, hkrati pa dosegel tako strokovno raven, da je po izidu njegovih del za nekaj desetletij prenehalo zanimanje za probleme slovanskega imenoslovja, ker so znanstveniki menili, da je že vse opravljeno. Onomastiki so odslej posvečali pozornost študiju imenskega substrata in fonetičnih substitucij. Bogata je literatura o germansko-slovanskih onomastičnih problemih, s katerimi so se ukvarjali tako domači delavci kot germanisti. Nekoliko slabši so rezultati romansko-slovanskih raziskavanj. Slavistika se zopet vrača k slovanski imenski tvornosti. Potrebni so lingvistično verni zapisi imen, historično gradivo, določiti bo treba areale posameznih tipov imen in njih frekvenco ter razmerje apelativov in toponimičnih baz. Le-te bo treba pritegniti v etimološke slovarje (avtor jih upošteva pri sestavljanju Slovenskega etimološkega slovarja). Študij imen je nujno potreben za rekonstrukcijo praslovanskega besednega zaklada. Končni cilj onomastike pa naj bi bil zgodovina kolonizacije.

Imena so jezikovno gradivo, ki ima specifične lastnosti. So mnogo bolj obstojna kot apelativi. Več nam seveda povedo krajevna in vodna imena, ki so mnogo bolj konservativna, medtem ko se osebna imena prenašajo iz kraja v kraj in hitro spre-